

หน่วยงานรับผิดชอบ

ศูนย์ศึกษาและส่วนพัฒนานวนศาสตร์ชุมชนที่ 14 (ลำปาง)

ชื่อกิจกรรมที่ดำเนินการศึกษา การขจัดสารเบื่อเมาออกจากหัวกลอย

การขจัดสารเบื่อเมาออกจากหัวกลอย

กลอย มีชื่อเรียกขานตามท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น กลอยข้าวเหนียว กลอยหัวเหนียว(อีสาน) กลอยนก ก้อย(เหนือ) มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ *Discorea hispida* Dennst. อยู่ในวงศ์ DISCOREACEAE

ลักษณะ

ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์ (2530) ได้ให้รายละเอียดลักษณะของกลอยดังนี้ เป็นไม้เถา ลำต้นกลม, มีหนาม, หัวใต้ดินส่วนมากกลม, บางที่เป็นพุ่ม หรือยาว, เกิดใกล้ผิวดิน เปลือกสีฟาง หรือ เทา, บาง, เนื้อขาว หรือเหลืองอ่อนอมเขียว, เป็นพิษ

ใบ เรียงสลับกัน, มีใบย่อย 3 ใบ, ใบย่อย ใบกลางรูปรี หรือ รีแกมขอบขนาน, ปลายใบเรียวแหลม; ขอบใบเรียบ; โคนใบแหลม; กว้าง 6-15 ซม. ยาว 8-25 ซม. เส้นใบเรียงตามยาว 3-5 เส้น ด้านล่าง ตามเส้นใบใหญ่ ๆ มีหนาม; ใบย่อย 2 ข้าง รูปไข่, รูปไข่กลับ หรือค่อนข้างเป็นรูปหัวใจ,

เบี้ยว, ปลายแหลม, โคนกลม, สั้นกว่าใบกลาง, แตกว้างกว่า; มีเส้นใบตามยาว 4-6 เส้น; ใบอ่อนด้านบนมีขน, ใบแก่เกลี้ยง; ก้านใบยาว 7-14 ซม, กลม, มีขน, ก้านใบแก่มีหนาม, หัวท้ายโป่งเล็กน้อย; ก้านใบย่อยยาว 0.5-1 ซม.

ดอก เล็ก, สีเขียว, ออกเป็นช่อตามง่ามใบ, ดอกเพศผู้ และดอกเพศเมียอยู่ต่างต้นกัน ดอกเพศผู้ ออกเป็นช่อซ้อน 2-3 ชั้น, ยาวได้ถึง 40 ซม, ดอกตั้งขึ้น, มีใบประดับติดอยู่ที่ฐาน, ลักษณะคล้ายถุง, ปลายแหลม, ด้านนอกมีขน, กลีบดอกชั้นนอกกลม, กลีบดอกที่อยู่ชั้นในรูปยาวกว่าชั้นนอกเล็กน้อย; เกสรผู้ 6 อัน, ยาวประมาณ 0.5 มม. ดอกเพศเมีย ออกเป็นช่อชั้นเดียวเดี่ยวๆ, ดอกชี้ลงดิน, กลีบดอกเหมือนดอกเพศผู้; เกสรเมียมีขน, ปลายแยกเป็น 2 แฉก

ผล รูปคล้ายน้ำเต้าคอชะลูด, กว้างประมาณ 2 ซม, ยาว 5.5 ซม, ผิวเกลี้ยง, สีน้ำผึ้ง, มีปีก เมล็ด มีปีก

โดยทั่วๆ ไปจะแบ่งกลอยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- กลอยข้าวเจ้า เนื้อมีสีขาวนวลและเนื้อหยาบ เถาและก้านใบสีเขียว
- กลอยข้าวเหนียว เนื้อสีเหลืองอ่อนถึงเหลืองเข้ม (สีทอง) เนื้อเหนียวและรสชาติดีกว่ากลอยข้าวเจ้า เถามีสีน้ำตาลอมดำ

นอกจากนี้ยังแบ่งกลุ่มของกลอยตามลักษณะการพันเลื้อยต้นไม้ใหญ่ เช่น เลื้อยตามเข็มนาฬิกาและทวนเข็มนาฬิกา

สภาพพื้นที่ที่ขึ้นอยู่

กลอยชอบขึ้นอยู่ที่ร่มรำไรในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดงดิบ ป่ากร่างและไหล่เขาทั่วๆ ไป สภาพดินมีความร่วนซุยพบมากทางภาคเหนือ

การใช้ประโยชน์

กลอยเป็นพืชแป้งชนิดหนึ่งที่นิยมนำมารับประทานตั้งแต่สมัยโบราณสามารถนำมาทำอาหารได้หลายรูปแบบ เช่น กินแทนข้าว โดยนึ่งปนกับข้าวเหนียว ทำเป็นข้าวเหนียวกลอยหน้ากะทิ หน้าสังขยา หรือโรยน้ำตาลปนกับงา หรือนำไปชุบแป้งทอดเหมือนทอดกล้วยแขกก็กินได้อร่อยดี

การใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ แพทย์ตามชนบท (หมอชาวบ้าน) ใช้ปรุงยาแก้เถาตานที่กึ่งเป็นก้อนในท้อง ใช้หุงเป็นน้ำมันใส่แผลกัด ฝ้าหนอง หัวกลอยนำมาตำให้ป่นแล้วนำมาพอกแผลแล้ว ควายเพื่อฆ่าหนอนหรือป้องกันไม่ให้หนอนขึ้น ในต่างประเทศใช้สารสกัดจากกลอยมาทำเป็นยากุมกำเนิด ในทางด้านเภสัชกรใช้เป็นสารพิษฆ่าแมลง (Tatacorin) ใช้เบื่อปลาโดยนำน้ำที่แช่หัวกลอยมาฉีดฆ่าแมลงเพี้ยอ่อนแมลงสิงและแมลงทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่าน้ำแช่หัวกลอยดังกล่าวยังสามารถนำมาฉีดพ่นฆ่าหญ้าได้อีกด้วย ส่วนชนเผ่าซาไกจะนำหัวกลอยผสมยางน่องเป็นยาพิษอาบลูกดอกธนู เพื่อล่าสัตว์ และในประเทศอินเดียจะใช้หัวกลอยเป็นสบู่ฟอกศีรษะ เพื่อกำจัดเหา

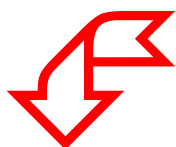
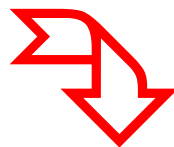
สารพิษในหัวกลอย

หัวกลอยมีสารพิษ คือ ไดออสคอร์อิน (Dioscorine) ซึ่งมีผลกระทบต่อร่างกาย ดังนี้

- ทำให้เกิดอาการเบื่อเมา
- สารพิษนี้จะทำลายระบบประสาทส่วนกลางทำให้เป็นอัมพาต
- ถ้ารับประทานสด ๆ ขนาดเท่าผลมะม่วงกร่อง จะทำให้เสียชีวิตภายใน 6 ชั่วโมง
- หากรับประทานกลอยและเบื่อเมา เนื่องจากขจัดสารพิษไม่หมด มีวิธีแก้ คือ รับประทานน้ำอ้อยจะทำให้หายเมา

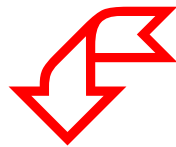
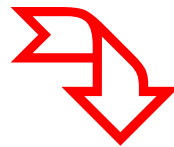
ขั้นตอนการขจัดสารพิษออกจากหัวกลอย

1. ปอกเปลือกหัวกลอยให้สะอาด

บ้านใหม่เจริญสุข (บ้านน้ำจ้ำ) ต.หลวงใต้ อ.จ.ลำปาง ทำอาชีพเสริมเก็บเกี่ยวหัวกลอย
จากป่าธรรมชาติมาเป็นเวลามากกว่า 30 ปี โดยไม่ทำให้สูญพันธุ์

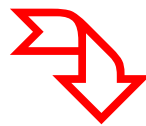
2. หั่นเป็นแว่น แต่ละแว่นมีความหนาประมาณ 1 - 1.5 ซม.

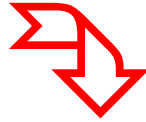

3. นำแว่นกลอยแช่หมักในโอ่ง 3 - 5 วัน เพื่อให้เนื้อกลอยอ่อนตัวและละลายสารพิษออกมา
- แช่ในโอ่งใหม่(น้ำใหม่) ใช้เวลา 5 วัน
  - แช่ในโอ่งเก่า (มีหัวเชื้อจากกากหมักแช่ครั้งก่อน) ใช้เวลา 3 วัน

4. นำแฉวนกลอยที่หมักแช่ไว้ไปล้างน้ำ โดยเอาแฉวนกลอยบรรจุในตะกร้าหรือเข่งแช่ไว้ในธารน้ำไหลใช้เวลา 1 วัน เอาลงแช่น้ำเวลาเช้าประมาณครึ่งวัน และช่วงบ่ายทำการล้างโดยการคนแฉวนกลอยในน้ำ คนกลับไปกลับมา จนกระทั่งสังเกตเห็นกระแสน้ำที่ไหลผ่านหายชุ่มชื้นกลายเป็นน้ำใส จึงบรรจุกระสอบหรือถุงพลาสติก เพื่อนำไปปรุงอาหารบริโภคต่อไปได้

เก็บหาหั่วกลอยอย่างไรจึงจะไม่ทำให้สูญพันธุ์

เถากลอยที่สมบูรณ์มีการเจริญเติบโตตามปกติ จะลงหัวในดิน 3-5 หัว (บางแห่งพบมากถึง 14 หัว) หั่วกลอยมีขนาดเท่ากำปั้นถึงโหระเทียม ชาวบ้านบางพื้นที่ เช่น บ้านใหม่เจริญสุข(บ้านน้ำจ๋า) ตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีอาชีพเสริมเกี่ยวกับการเก็บหาหั่วกลอยมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า “การขุดหั่วกลอยนั้น ห้ามตัดเถาและต้องทิ้งหั่วกลอยฝังไว้กับเถาอย่างน้อย 1 หัว จึงจะไม่ทำให้กลอยสูญพันธุ์ โดยในปีต่อไปกลอยเถานี้ก็จะแตกหัวอีกหลาย ๆ หัว และสามารถเก็บหาได้ตามปกติ ทำเช่นนี้ก็จะมึกลอยอยู่คู่ผืนป่าตลอดไป”
